USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

STRATEGIC DEVELOPMENT CONSULTING

Dokument i politikave

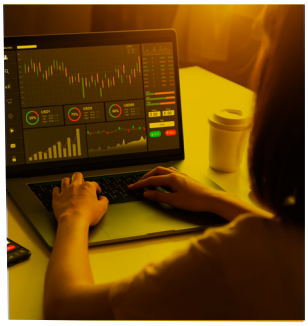
Përmirësimi i konkurruenshmërisë së ndërmarrjeve mikro, të vogla dhe të mesme me zabtimin e transformimit digjital

Përmbajtja

Përmbledhje 4

Hyrje 5

Situata në Republikën e Maqedonisë së Veriut 6

Faktorët e jashtëm 7

Faktorët e brendshëm 7

Analiza e rezultateve të hulumtimit 9

Rekomandime për masa/aktivitete 12

Konkluzion 15

Përmbledhje

Transformimi digjital i ndërmarrjeve është i rëndësishëm në mjedisin dhe punën e biznesit sot dhe mund të ndikojë pozitivisht në zhvillimin e kompanive me qëllim rritjen e produktivitetit, efikasitetit dhe konkurrueshmërisë së tyre. Përveç këtyre ndryshimeve pozitive, transformimi digjital mund të kontribuojë në rritjen e kënaqësisë së klientit, forcimin e bashkëpunimit dhe përmirësimin e komunikimit me klientët, furnitorët dhe palët e tjera në punën afariste, rritjen e shkathtësisë, zvogëlimin e faktorit të rrezikut njerëzor, sigurimin e informacionit dhe të dhënave që do të ndihmojnë në krijimin e strategjive të reja të korporatave, si dhe lehtësimin e proceseve të brendshme të funksionimit dhe menaxhimit të ndërmarrjes.

Duke marrë parasysh se ndërmarrjet mikro, të vogla dhe të mesme (NMVM) në Republikën e Maqedonisë së Veriut janë një faktor i rëndësishëm dhe dominues në ekonomi, dhe pak prej tyre janë të gatshëm të punojnë në inovacionin dhe përmirësimin e proceseve të biznesit në drejtim të transformimit digjital, është e nevojshme, përveç formave të tjera të mbështetjes, të ofrohet ndihmë më e madhe për forcimin e tyre për digjitalizimin e proceseve përmes vendosjes së teknologjive dhe kanaleve digjitale, si dhe transformimit digjital përmes inovimit të sistemeve dhe edukimit dhe aplikimit të teknologjive digjitale dhe mendësisë digjitale të punonjësve.

Ky dokument politikash bazohet në gjetjet e hulumtimit të kryer në kuadër të projektit "Aktivitet për fuqizimin e ekosistemit afarist" të zbatuar nga Strategic Development Consulting, me mbështetjen financiare të Agjencisë së Shteteve të Bashkuara për Zhvillim Ndërkombëtar (USAID). Përveç të dhënave të mbledhura nga hulumtimi, në këtë dokument përfshihet edhe analiza e burimeve dytësore të të dhënave (hulumtimi, dokumentet e politikave, kuadri ligjor) që përcaktojnë operacionet "digjitale" në vend. Rekomandimet për masat dhe aktivitetet e paraqitura në këtë dokument u referohen politikë bërësve dhe ata duhet të kontribuojnë në përmirësimin e konkurrencës së ndërmarrjeve mikro, të vogla dhe të mesme duke futur digjitalizimin dhe transformimin digjital në punën e tyre.

Hyrje

Kur bëhet fjalë për transformimin digjital të ndërmarrjeve, një nga sfidat kryesore është mungesa e një fuqie punëtore të aftë që ka njohuri dhe aftësi "digjitale", të cilat së bashku me rezistencën e menaxherëve për të futur transformimin digjital janë faktorë kufizues që ndikojnë negativisht në kapacitetin dhe aftësinë e NMVM-ve për të shfrytëzuar potencialin e zhvillimit të mundësuar nga teknologjitë digjitale. Përveç kësaj, kultura konservatore e korporatave midis ndërmarrjeve që mbizotërojnë në Republikën e Maqedonisë së Veriut gjithashtu kontribuon në nivelin e ulët të transformimit digjital.

Përveç këtyre sfidave, ekzistojnë një numër mundësish për të futur transformimin digjital në ndërmarrjet maqedonase. Mundësitë e ofruara nga teknologjitë digjitale dhe mjetet në internet janë të shumta – nga përdorimi i marketingut digjital për të promovuar, tregtuar dhe shitur produkte ose shërbime deri te shitjet në internet, etj.

Në këtë drejtim, kur bëhet fjalë për transformimin digjital, ai duhet të shihet përmes prizmit të faktorëve të jashtëm dhe të brendshëm, domethënë, kapaciteteve të vetë NMVM-ve.

Mjedisi i jashtëm luan një rol të rëndësishëm kur bëhet fjalë për transformimin digjital të NMVM-ve. Faktorët kryesorë që ndikojnë në aftësinë e ndërmarrjeve për të filluar në mënyrë efektive procesin e transformimit digjital dhe për të përfituar nga mundësitë e ofruara nga teknologjitë digjitale janë: vetë mjedisi i biznesit, klima e biznesit, kuadri ligjor ose rregullator, si dhe politikat që po krijohen. Megjithatë, për të shfrytëzuar këto mundësi, politikë bërja duhet të sigurojë që ato të krijojnë mundësi nga të cilat do të përfitonin NMVM-të, në vend që të kufizojnë qasjen në mbështetje.

Nga ana tjetër, faktorët e brendshëm luajnë një rol kyç në përcaktimin e suksesit dhe efektivitetit të transformimit digjital të NMVM-ve. Niveli i gatishmërisë për adoptim digjital ndryshon nga ndërmarrja në ndërmarrje, ku disa arrijnë të përqafojnë dhe zbatojnë plotësisht teknologjitë digjitale, të tjerët janë në një fazë të hershme të zhvillimit, ndërsa të tjerët nuk e mendojnë fare. Kjo situatë është pjesërisht për shkak të sektorit/industrisë ku punojnë ndërmarrjet, në varësi të nevojës për të përdorur zgjidhje dhe mjete digjitale dhe inovative, dhe pjesërisht është rezultat i ndërgjegjësimit të menaxhimit të ndërmarrjeve për përfitimet e transformimit digjital, pra nevojës për të ndarë burime të përshtatshme financiare për prokurimin e programeve kompjuterike, harduerëve dhe programeve dhe mjeteve të tjera që mundësojnë digjitalizimin e proceseve të punës dhe investimet në zhvillimin e aftësive digjitale të punonjësve. Faktorët e brendshëm mund të kufizojnë ose mbështesin një zbatim më të madh të mjeteve dhe praktikave digjitale në funksionimin e ndërmarrjes.

Republika e Maqedonisë së Veriut ka bërë përparim të rëndësishëm në zhvillimin e kuadrit rregullator për transformimin digjital, duke miratuar kuadrin ligjore që rregullon këtë çështje.

Situata në Republikën e Maqedonisë së Veriut

Pavarësisht progresit të bërë nga Republika e Maqedonisë së Veriut, megjithatë, ka ende sfida për t'u kapërcyer për të siguruar zbatimin efektiv të kuadrit rregullator të transformimit digjital. Në këtë drejtim, nevojitet koordinim dhe bashkëpunim më i mirë midis organeve rregullatorë, si dhe ndërgjegjësim dhe edukim më i madh i publikut në lidhje me të drejtat dhe përgjegjësitë digjitale. Për më tepër, ekziston nevoja për të forcuar kapacitetin e organeve rregullatorë për të qenë në gjendje të monitorojnë zbatimin e rregulloreve përkatëse në praktikë.

Një sfidë tjetër në kuadrin rregullator për transformimin digjital në Maqedoninë e Veriut është mungesa e pajtueshmërisë me rregulloret e BE-së. Megjithëse vendi ka bërë përparim në përafrimin e ligjeve dhe rregulloreve të tij me standardet e BE-së, ka ende mangësi dhe mospërputhje që duhet të adresohen. Këto dallime[1], të cilat janë vërejtur edhe në raportin e progresit të Republikës së Maqedonisë së Veriut për vitin 2022 , mund të krijojnë konfuzion për bizneset dhe konsumatorët, dhe gjithashtu mund të kufizojnë aftësinë e vendit për të marrë pjesë plotësisht në tregun e vetëm digjital të BE-së. Adresimi i këtyre sfidave kërkon përpjekje të vazhdueshme për të përafruar rregulloret dhe standardet me ato të BE-së, si dhe rritjen e bashkëpunimit dhe dialogut midis Republikës së Maqedonisë së Veriut dhe organeve rregullatore të BE-së.

Dokumentet e strategjisë së politikave të miratuara në periudhën e kaluar gjithashtu përcaktuan mbështetjen për transformimin digjital në baza të ndryshme – nga ajo institucionale, deri te rregullatore për të siguruar mbështetje të drejtpërdrejtë për ata që kanë më shumë nevojë për të. Republika e Maqedonisë së Veriut ka marrë një qëndrim proaktiv ndaj inovacioneve dhe transformimeve digjitale, siç përcaktohet në objektivat në dokumente të ndryshme të politikave strategjike të miratuara vitet e fundit, të cilat kanë të bëjnë me sektorin e NMVM-ve dhe mbulojnë çështje që lidhen me transformimin digjital.

Megjithëse korniza strategjike për politikat e transformimit digjital në Maqedoninë e Veriut përcakton objektivat që duhet të arrihen dhe siguron një udhërrëfyes për përshpejtimin e rritjes ekonomike dhe përmirësimin e konkurrencës së vendit, ka ende sfida me të cilat vendi duhet të përballet në mënyrë që të realizojë plotësisht përfitimet e masave dhe aktiviteteve të përshkruara në këto dokumente strategjike.

[1] Finalise and adopt the long-term information and communication technology strategy; align national legislation with the European Electronic Communications Code and the EU Broadband Cost Reduction Directive; and continue efforts to align national legislation with the EU Directive on Security of Network and Information Systems (NIS Directive)/ and the 5G toolbox

Faktorët e jashtëm

Sipas gjetjeve të sondazhit të Organizatës Ndërkombëtare të Punës[2] (në kohën e përgatitjes së këtij dokumenti raporti i hulumtimit nuk është bërë publik) 43% e konsiderojnë ekosistemin digjital si një sfidë serioze, pothuajse një e treta (32%) e perceptojnë atë si një mjedis që mundëson zhvillimin e shpejtë të NMVM-ve, ndërsa 13% e tyre e konsiderojnë atë si një sistem të fragmentuar dhe të izoluar. Kjo tregon natyrën e larmishme të ekosistemit digjital dhe thekson nevojën për strategji të përshtatura për të adresuar sfidat dhe mundësitë specifike me të cilat përballen industri të ndryshme.

Inkurajimi i aplikimit të tregtisë elektronike dhe lehtësimi i qasjes në tregjet dhe platformat online është jetik për t'i mundësuar NMVM-ve të kenë qasje në publikun e gjerë dhe të konkurrojnë në mënyrë efektive në treg.

Rezultatet e të njëjtit hulumtim, tregojnë se shumica e ndërmarrjeve (92%) mbështeten në fondet e tyre për transformimin digjital, gjë që dëshmon furnizimin dhe mundësitë e kufizuara kur bëhet fjalë për burimet e jashtme të financimit. Sidoqoftë, ekziston një mendim midis sipërmarrësve se qeveria duhet të sigurojë ulje taksash për investimet në digjitalizim dhe të inkurajojë zhvillimin e aftësive digjitale. Një mbështetje e tillë mund të inkurajojë më tej NMVM-të të investojnë në teknologjitë digjitale moderne dhe të forcojnë kapacitetet e brendshme, duke përshpejtuar kështu procesin e transformimit digjital.

Qasja në shërbimet e zhvillimit të biznesit është thelbësore për ndërmarrjet që kërkojnë të përmirësojnë aftësitë e tyre digjitale. Aktorë të rëndësishëm në këtë proces janë kompanitë konsulentë dhe organizatat në mbështetje të biznesit, duke qenë se ato janë ofruesit më të përdorur të shërbimeve për ndërmarrjet (60% – 74%)[3]. Megjithëse OJQ-të dhe projektet ndërkombëtare gjithashtu luajnë një rol të rëndësishëm, përfshirja e tyre në ofrimin e mbështetjes së drejtpërdrejtë është relativisht më e vogël.

Faktorët e brendshëm

Po aq të rëndësishëm sa faktorët e jashtëm, faktorët e brendshëm (në vetë ndërmarrjet) kontribuojnë në zhvillimin ose ngecjen e tyre kur bëhet fjalë për transformimin digjital të ndërmarrjeve.

Në këtë drejtim, sipas hulumtimit të Organizatës Ndërkombëtare të Punës, niveli i gatishmërisë për transformim digjital ndryshon në nga ndërmarrja në ndërmarrje, ku disa pranojnë plotësisht teknologjitë digjitale (vetëm 3% e ndërmarrjeve), ndërsa të tjerat janë ende në fazat e hershme të zhvillimit. Megjithatë, një përqindje e konsiderueshme (32%) ende nuk kanë ndarë një buxhet për këtë qëllim, gjë që tregon nevojën për ndërgjegjësim më të madh dhe prioritizim të iniciativave digjitale.

Aftësitë digjitale të punonjësve janë një faktor i brendshëm kritik. Përafërsisht një e treta e ndërmarrjeve (31%) besojnë se aftësitë digjitale të punonjësve të tyre janë adekuate, 51% besojnë se ka vend për përmirësim, dhe 18% e tyre besojnë se aftësitë digjitale të punonjësve janë të pamjaftueshme. Kalimi i hendekut të aftësive digjitale kërkon proaktivitet për të ofruar trajnime për të përmirësuar aftësitë dhe kompetencat digjitale dhe edukim digjital të punonjësve të ndërmarrjeve. Investimi në kapitalin

[2] An enabling environment for the digital transformation of Macedonian enterprises: opportunities, constraints and the way forward, Projekt-Raporti, Organizata Ndërkombëtare e Punës, 2023

[3] An enabling environment for the digital transformation of Macedonian enterprises: opportunities, constraints and the way forward, Projekt-Raporti, Organizata Ndërkombëtare e Punës, 2023

njerëzor dhe edukimi i një fuqie punëtore të kualifikuar digjitalisht është thelbësor për të shfrytëzuar potencialin e plotë të teknologjive digjitale.

Në këtë drejtim, gjysma e kompanive (50%) nuk i dërgojnë aspak punonjësit e tyre në trajnime të aftësive digjitale, ndërsa pjesa tjetër organizojnë ndonjë lloj trajnimi. Nga këto (nga 50% e mbetur), 32% i dërgojnë punonjësit e tyre për të marrë pjesë në trajnime të jashtme, ndërsa 30% e tyre i trajnojnë punonjësit e tyre në vetë kompaninë, dhe 22% kanë trajnim në punë. Kompanitë e tjera përdorin lloje të tjera të metodave të trajnimit, siç janë programet e mentorimit, kurset online për punonjësit, etj.

Nga ana tjetër, kultura e korporatave dhe qeverisja fleksibël[4] janë shtyllat kryesore në procesin e zbatimit të transformimit digjital. Më shumë se gjysma e NMVM-ve (58%) përballen me sfida në nxitjen e një kulture inovative dhe përshtatjen me teknologjitë e reja digjitale. Për të pasur sukses në atë mjedis, ndërmarrjet duhet të përqafojnë një kulturë inovacioni, duke inkurajuar eksperimentimin dhe marrjen e rrezikut për të nxitur përmirësimin dhe përshtatshmërinë e vazhdueshme.

Për më tepër, adresimi dhe prezantimi i inovacionit është një faktor i brendshëm jetik që ndikon në procesin e transformimit digjital. Ndërsa një pjesë e konsiderueshme e kompanive (30%) e shohin digjitalizimin si një nxitës kryesor të rritjes dhe suksesit, ekziston gjithashtu një përqindje e dukshme (14%) që e shohin atë si një rrezik për biznesin e tyre. Pjesa tjetër e kompanive besojnë se digjitalizimi mund të kontribuojë në zhvillimin e biznesit, por nuk është një faktor kryesor në bizneset e tyre. Promovimi i një këndvështrimi pozitiv për inovacionin është thelbësor në kultivimin e strukturës mendore të përmirësimit të vazhdueshëm dhe krijimin e rezistencës ndaj ndikimit të padëshiruar.

Nëse ndërmarrjet janë të gatshme për gatishmërinë digjital (digital readiness), zhvillojnë dhe kultivojnë aftësitë digjitale, aplikojnë kulturën inovative të korporatave dhe inkurajojnë futjen e inovacionit dhe zbatimin e proceseve dhe praktikave inovative, ato mund të zbatojnë shumë lehtë dhe shpejt transformimin digjital në operacionet e tyre. Është e domosdoshme që bizneset të jenë në gjendje të njohin vlerën e teknologjive digjitale dhe të miratojnë një qasje proaktive për të shfrytëzuar këto mjete për të nxitur rritjen, efikasitetin dhe konkurrencën.

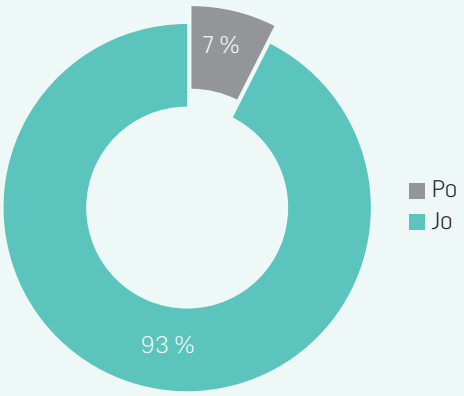
[4] Vendimet/planet menaxheriale për t'u përshtatur në mënyrë adekuate me ndryshimet që ndodhin në mjedisin

Analiza e rezultateve të hulumtimit

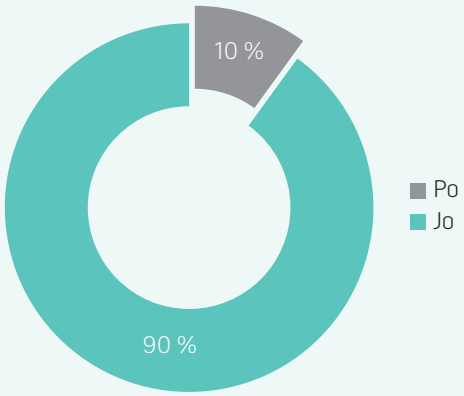
Në kuadër të hulumtimit të kryer në periudhën mars – qershor 2023 për nevojat e "Aktivitet për fuqizimin e ekosistemit afarist", duke përdorur metoda cilësore dhe sasiore, qëllimi ishte analiza e sfidave dhe nevojave të NMVM-ve nga tetë sektorë të ekonomisë (industria përpunuese; tregtia me shumicë dhe pakicë; objektet e akomodimit dhe shërbimet e ushqimit; transport dhe magazinim; bujqësi; art, argëtim dhe rekreacion; informacion dhe komunikime; furnizim me energji elektrike, gaz, avull dhe ajër të kondicionuar; zejtari) në fokus të mbështetjes qeveritare në tre vitet e fundit (gjatë krizës shëndetësore dhe energjetike-ekonomike), si dhe për të perceptuar pikëpamjet dhe mendimet e përfaqësuesve të institucioneve kryesore shtetërore dhe nga sektori i biznesit (odat, organizatat mbështetëse të biznesit, shoqatat e grave afariste) në lidhje me zhvillimin e NMVM-ve për të zhvilluar rekomandime për politika dhe masa efektive që do të kontribuojnë në ndërmarrje më konkurruese dhe më të adaptueshme.

Inovacioni dhe digjitalizimi kanë provuar të jenë segmentet kryesore të hulumtimit. Qëllimi ishte të përcaktohej se sa të gatshme janë ndërmarrjet për të futur risi në proceset e punës, dhe kështu t'i digjitalizojnë dhe transformojnë ato në mënyrë digjitale, dhe në përputhje me rrethanat të bëjnë rekomandime të politikave për zhvillimin e mëtejshëm të NMVM-ve. Konkluzioni themelor në lidhje me digjitalizimin është se ka një shkallë të ulët njohurish midis NMVM-ve për atë që përfaqëson dhe një shkallë të ulët të zbatimit të zgjidhjeve inovative në çdo segment të punës. Konstatimi është konzistent, pasi informacioni në lidhje me gatishmërinë e ulët të NMVM-ve për të futur procese/produkte inovative në punën e tyre konfirmohet edhe nga organizatat mbështetëse të biznesit dhe institucionet shtetërore, të cilat gjithashtu besojnë se ka interes të ulët midis NMVM-ve për të zbatuar zgjidhje inovative. Një përfundim shtesë është se digjitalizimi kuptohet nga kompanitë në nivelin elementar (prezantimi i një faqe interneti, përdorimi i mediave sociale, etj.). Duke pasur parasysh se digjitalizimi dhe inovacioni kontribuojnë në rritjen e përshpejtuar të kompanive, rritja e ndërgjegjësimit për rëndësinë e digjitalizimit dhe inovacionit është një domosdoshmëri.

A ka zhvilluar kompania procese të reja (inovative) biznesi apo produkte inovative në tre vitet e fundit?

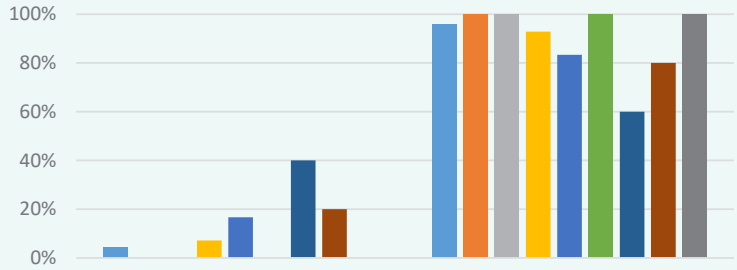
A ka kompania një plan për zhvillimin e proceseve të reja (inovative) të biznesit ose produkteve inovative për 3 deri në 5 vitet e ardhshme?

Nga të dhënat e hulumtimit del se 7% e ndërmarrjeve të anketuara kanë futur procese dhe/ose produkte të reja në punën e tyre në tre vitet e fundit, ndërsa 10% planifikojnë të prezantojnë risi në formën e proceseve ose produkteve në vitet e ardhshme. Duke pasur parasysh se në 3 vitet e fundit, procesi i digjitalizimit të bizneseve është përshpejtuar si rezultat i sfidave me të cilat përballen NMVM-të gjatë krizës shëndetësore COVID-19, pjesëmarrja është dukshëm e ulët. Mund të konkludohet se NMVM-të në Maqedoninë e Veriut kanë mbetur prapa në mënyrë të konsiderueshme në proceset e digjitalizimit dhe transformimit digjital.

A ka zhvilluar kompania procese të reja (inovative) biznesi apo produkte inovative në tre vitet e fundit?

Rradhitja e përgjithshme e përgjigjeve

	Po	Jo
Industria përpunuese	4%	96%
Tregtia me shumicë dhe pakicë	0%	100%
Objektet e akomodimit dhe shërbimet e ushqimit	0%	100%
Transporti dhe magazinimi	7%	93%
Bujqësi	17%	83%
Art, argëtim dhe rekreacion	0%	100%
Informacion dhe komunikime (kompani IT)	40%	60%
Furnizim me energji elektrike, gaz, avull dhe ajër të kondicionuar	20%	80%
Zejtari	0%	100%

Gjithashtu, nëse analizohet se në cilat industri funksionojnë ndërmarrjet që kanë zhvilluar procese të reja (inovative) ose produkte inovative në tre vitet e fundit, konkludohet se shumica janë kompani nga sektori i informacionit, pasuar nga ato që punojnë në fushën e furnizimit me energji elektrike, gaz, avull dhe ajër të kondicionuar dhe në bujqësi. Ndërmarrjet që kanë zhvilluar procese të caktuara inovative ose produkte inovative në operacione, në pjesën më të madhe, hyjnë në grupin e mikro-ndërmarrjeve. Bazuar në përgjigjet, mund të konkludohet se NMVM-të kanë inovacion të ulët.

Përveç ndërmarrjeve, organizatat mbështetëse të biznesit dhe institucionet publike duhet të rrisin nivelin e digjitalizimit. Organizatat në një shkallë më të lartë e kuptojnë rëndësinë dhe nevojën për digjitalizim dhe konsiderojnë se nevojitet një reformë në proceset e tyre të brendshme. Digjitalizimi do të mundësojë efektivitetin e tyre më të madh në menaxhim, gjë që ndikon gjithashtu në kënaqësinë e anëtarëve të tyre në një drejtim pozitiv. Për të mbuluar të gjithë ekosistemin e funksionimit digjital, është e nevojshme të digjitalizohen proceset në institucionet shtetërore, veçanërisht integrimi i sistemeve në një zgjidhje ku NMVM-të dhe organizatat do të kenë qasje të shpejtë dhe të thjeshtë në informacionin e nevojshëm.

Konkluzioni kryesor i hulumtimit, duke përfshirë konsultimet me biznesin dhe institucionet qeveritare, është se ka marrëveshje për nevojën e edukimit të NMVM-ve për rëndësinë e inovacionit dhe digjitalizimit. Për të konkurruar me sukses me kompanitë vendase, si në tregun vendas ashtu edhe në atë ndërkombëtar, nevojiten aktivitete që do të kontribuojnë në promovimin e këtyre njohurive në një periudhë afatshkurtër. Digjitalizimi në organizatat dhe institucionet mbështetëse të biznesit do të ndihmojë në rritjen e cilësisë së shërbimeve që ato ofrojnë për kompanitë, dhe kështu në një farë mënyre ato do të rrisin nivelin e pranimit të inovacionit dhe digjitalizimit në vetë ndërmarrjet.

Rekomandime për masa/aktivitete

Nga gjetjet e hulumtimit të realizuar në kuadër të "Aktivitet për fuqizimin e ekosistemit afarist", u përcaktuan si fusha prioritare në fushën e inovacionit dhe transformimit digjital të ndërmarrjeve:

- Edukimi i NMVM-ve mbi rëndësinë e inovacionit në promovimin e biznesit dhe mënyrat e futjes së proceseve/produkteve inovative në punën e tyre.
- Futja e përfitimeve për kompanitë që investojnë në zhvillimin e stafit dhe inovacionin.
- Përmirësimi i komunikimit mbi mundësitë e financimit dhe mbështetjes së inovacionit, midis NMVM-ve, organizatave mbështetëse të biznesit dhe institucioneve.
- Digjitalizimi i shërbimeve me qëllim thjeshtimin e procedurave të aplikimit për masat/mbështetjen e NMVM-ve, si dhe përmirësimin e efikasitetit të procedurave për marrjen e dokumentacionit dhe lejeve.
- Krijimi i një one-stop-shop/platforme për programet, masat dhe projektet dhe për të gjitha mundësitë e financimit për NMVM-të (disponueshmëria e të gjitha informacioneve dhe dokumenteve të aplikimit).
- Shoqatat e biznesit do të krijojnë dhe ofrojnë shërbime mbështetëse për NMVM-të për të aplikuar për projekte të BE-së për inovacion, hulumtim dhe zhvillim.
- Digjitalizimi i punës dhe proceseve të brendshme të shoqatave të biznesit.
- Një platformë për dialog efektiv midis sektorit të biznesit dhe qeverisë për masat që pasqyrojnë nevojat e NMVM-ve.
- Digjitalizimi i shërbimeve, përfshirë proceset dhe procedurat e mbështetjes së NMVM-ve.

Bazuar në gjetjet dhe prioritetet e mësipërme, të cilat flasin për gjendjen e sektorit të NMVM-ve në drejtim të gatishmërisë së tyre për digjitalizim dhe transformim digjital, janë paraqitur masat dhe aktivitetet që do të merren parasysh dhe zbatohen në kuadër të mbështetjes së ofruar nga shteti në fushën e promovimit, prezantimit dhe zbatimit të transformimit digjital midis NMVM-ve. Rritja e ndërgjegjësimit për aftësitë dhe njohuritë digjitale, si dhe shkencat teknike janë dy nga tetë kompetencat kryesore të nxënjes gjatë gjithë jetës, dhe për këtë arsye ato duhet të jenë pjesë e arsimit formal që në moshë të re, duke përfshirë arsimin joformal, gjatë gjithë jetës, në mënyrë që të rritet ndërgjegjësimi për rëndësinë e këtyre kompetencave.

Masat ndahen në disa fusha sipas llojit të aktiviteteve që do të zbatohen. Disa prej tyre janë përgatitore, siç është kryerja e një analize të nevojave, ndërsa disa kanë të bëjnë me ofrimin e mbështetjes së drejtpërdrejtë për ndërmarrjet për të edukuar, rritur ndërgjegjësimin dhe bashkë financuar prokurimin e pajisjeve të teknologjisë digjitale.

Tabela 1. Aktivitetet e propozuara për të qenë pjesë e politikave/programeve vjetore të institucioneve që mbështesin NMVM-të

Aktivitete	Koha e zbatimit që pritet të nevojitet	Institucion përgjegjës/ organizata zbatuese
Organizimi i një fushate/karvani për edukimin digjital dhe rritja e ndërgjegjësimit për përfitimet e futjes së transformimit digjital në NMVM	6 muaj	Ministria e Ekonomisë, odat ekonomike, Oda Ekonomike për Teknologjitë e Informacionit dhe Komunikimit dhe organizata të tjera që mbështesin biznesin
Përgatitja e një analize të ofertës për trajnimin e TIK-ut dhe hartëzimin e ofruesve të trajnimit (për arsimin joformal të të rriturve) në nivel kombëtar	3 muaj	Qendra e Arsimit për të Rritur
Organizimi i trajnimeve për njerëzit nga grupet e cenueshme (përfshirë personat me aftësi të kufizuara) dhe të moshuarit për përvetësimin e aftësive të TIK-ut	6 muaj	Agjencia e Punësimit
Organizimi i ngjarjeve për transferimin e njohurive ndërmjet kompanive që kanë përjetuar përfitimet e futjes së transformimit digjital në punën e tyre dhe kompanive që nuk kanë ndërmarrë veprime të rëndësishme në atë drejtim	12 Muaj	Ministria e Ekonomisë, odat ekonomike dhe organizata të tjera që mbështesin biznesin
Dhënia e subvencioneve deri në 50% të investimit për të futur transformimin digjital në mikro-ndërmarrjet që kanë ekzistuar për më shumë se 3 vjet, por shuma e subvencionit nuk duhet të kalojë 10,000 EUR	6 muaj	Ministria e Ekonomisë
Projektet e bashkëfinancimit në fushën e TIK, përmes partneritetit të krijuar midis NMVM-ve me organizatat akademike/shkencore (10 projekte)	12 Muaj	Ministria e Ekonomisë
Digjitalizimi i procesit të regjistrimit të shoqërisë në ME	4 muaj	Ministria e Ekonomisë
Monitorimi i kompanive që kanë marrë subvencione për futjen e transformimit digjital në drejtim të arritjes së treguesve kryesorë, pra vlerësimit të rezultateve dhe efekteve të mbështetjes	36 muaj	Ministria e Ekonomisë dhe Agjencia për Mbështetjen e Sipërmarrësisë

Aktivitetet e propozuara të paraqitura në tabelën e mësipërme duhet të integrohen në programet/planet e mëposhtme të institucioneve përkatëse:

- Programi për mbështetjen e sipërmarrësisë, konkurrueshmërisë dhe inovacionit të NVM-ve – Agjencia për Mbështetjen e Sipërmarrësisë
- Programi për mbështetjen e konkurrueshmërisë së industrisë përpunuese dhe përgjegjësisë sociale dhe Programi për zhvillimin e sipërmarrësisë dhe konkurrueshmërisë së NVM-ve – Ministria e Ekonomisë
- Plani Operacional për Programet dhe Masat Aktive për Punësimin dhe Shërbimet në Tregun e Punës dhe Programin Vjetor të Punës – Agjencia e Punësimit
- Programi i punës së Qendrës së Institucioneve Publike për Arsimin e të Rriturve – Qendra për Arsimin e të Rriturve.

Treguesit kryesorë duhet të përcaktohen për secilën nga aktivitetet e propozuara mbi bazën e të cilave do të monitorohet suksesi i zbatimit të aktivitetit. Buxheti për aktivitetet e propozuara llogaritet në përputhje me analizën krahasuese të aktiviteteve dhe masave të ngjashme për të mbështetur transformimin digjital të NMVM-ve të zbatuara në vendet e rajonit.

Shumica e fondeve për zbatimin e aktiviteteve të parashikuara nga tabela tashmë janë siguruar brenda buxheteve ekzistuese që institucionet kanë për zbatimin e programeve të tyre (duke anuluar aktivitetet që kanë pak ndikim në grupin e synuar për të cilin janë destinuar, ose duke ndarë një pjesë të fondeve që nuk janë zbatuar plotësisht dhe duke i rishpërndarë ato në aktivitetet e reja), dhe pjesa tjetër duhet të sigurohet nga buxheti i shtetit.

Konkluzion

Futja e transformimit digjital në NMVM është një sfidë jo vetëm për ndërmarrjet, por edhe për aktorët e tjerë të përfshirë drejtpërdrejt në procesin e digjitalizimit, duke filluar nga institucionet shtetërore përgjegjëse për krijimin e kuadrit strategjik dhe ligjor, si dhe organizatat mbështetëse të biznesit, të cilat duhet të jenë mbështetëse të vetë procesit duke ofruar shërbime dhe mbështetje për një kalim më të lehtë në transformimin digjital.

Sa i përket kuadrit ligjor dhe strategjik, mund të konkludohet se në vitet e kaluara janë zbatuar shumë aktivitete në atë drejtim, të cilat kanë kontribuar në përgatitjen dhe miratimin e disa zgjidhjeve dhe dokumenteve ligjore (strategji, plane, etj.) që plotësojnë kuadrin sipas të cilit duhet të veprohet kur bëhet fjalë për procesin e digjitalizimit, jo vetëm për sektorin privat, por edhe për institucionet dhe organizatat e sektorit publik.

Megjithatë, për të realizuar qëllimet dhe pritshmëritë e përcaktuara në këtë kuadër, nevojiten aktivitete shtesë për të përshpejtuar procesin e digjitalizimit dhe transformimit digjital, veçanërisht të NMVM-ve.

Në këtë drejtim, ky dokument propozon një sërë aktivitetesh që duhet të ndihmojnë fillimisht në procesin e transformimit digjital të NMVM-ve, por edhe në planin afatgjatë në arritjen e qëllimeve të përcaktuara në dokumentet e politikave strategjike.

Zbatimi i masave dhe aktiviteteve të propozuara duhet të jetë pjesë e planeve të veprimit që do të jenë pjesë e integruar e strategjive të zhvillimit dhe dokumenteve të politikave që do të zbatohen në baza vjetore. Për më tepër, ato do të përfshihen në programet vjetore të zbatuara përmes ministrive, pra agjencive dhe institucioneve të tjera shtetërore.

Ky publikim është përgatitur nga Konsaltingu për Zhvillim Strategjik me mbështetjen e popullit amerikan përmes Agjencisë së Shteteve të Bashkuara për Zhvillim Ndërkombëtar (USAID). Përmbajtja e këtij dokumenti politikash është e autorëve dhe nuk pasqyron domosdoshmërisht pikëpamjet e Agjencisë për Zhvillim Ndërkombëtar ose të Qeverisë së Shteteve të Bashkuara të Amerikës.